

НАТО: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ОСНОВНИХ ПОТРЕБ ТА ПОСЛУГ ДЛЯ ЦИВІЛЬНИХ

ТЕМА 5.

- 5.1. Суть доступу до основних потреб та послуг для цивільних
- 5.2. ДОП і планування операцій НАТО та гуманітарна підтримка місцевого населення
- 5.3. Британська армія в Африці, як приклад забезпечення доступу до основних потреб
- 5.4. Практичний досвід НАТО для України

Мета:

зрозуміти суть політики НАТО із забезпечення доступу до основних потреб та послуг для цивільних.

Завдання:

- знати основні засади взаємодії НАТО з цивільним населенням, фази планування операцій у цьому контексті;
- розуміти основні принципи діяльності організації та трансформацію цих принципів на сучасному етапі;
- наводити приклади взаємодії НАТО і цивільного населення в окремих країнах.

Ключові поняття:

базові потреби людини, доступ до основних потреб та послуг для цивільних, гуманітарна інтервенція, гуманітарна допомога.

Мотивація

Завдання

Розгляньте фото, подані нижче.

Джерело: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pictures/graphics_topics/20161018_protection-civilians_rdx_775x440.jpg

Джерело: <https://www.thelocal.dk/userdata/images/article/ec81c88af7b6f65af2762c6f256ada93d9b3068244f05d7a55a6e00fee6a852a.jpg>

Джерело: <https://www.nupulsepro.com/wp-content/uploads/soliderandkids.jpg>

Бесіда

1. Охарактеризуйте зображене в контексті відомих Вам знань про НАТО.
2. Які меседжі посилає дане зображення?
3. Які стереотипи руйнує дане зображення?
4. Чи вважаєте ви ці фото постановними?
5. Якою має бути політика НАТО і щодо дорослих?

5.1. Суть доступу до основних потреб та послуг для цивільних

Діяльність НАТО за напрямком *доступу до основних потреб та послуг для цивільних* (ДОП, англ.: Facilitating Access to Basic Needs – FABN) зосереджується на цивільному населенні в операційній зоні із залученням громадянського суспільства, а також місцевих та міжнародних постачальників допомоги. Роль цього напрямку для сил НАТО в межах Захисту цивільного населення (ЗЦН) полягає в забезпеченні доступу до основних потреб та послуг для цивільних, які їх потребують, шляхом підтримки працівників, що надають гуманітарну допомогу.

Основні потреби та послуги стосуються головних засобів для виживання, таких як: їжа, вода, притулок, санітарно-гігієнічні умови та основна медична допомога, що гуманітарні за своєю суттю. Забезпечення доступу до інших потреб та послуг (окрім критично важливих для виживання), які дозволяють населенню рости та процвітати, такі

як освіта, зайнятість тощо, підпадає під категорію «допомогу для розвитку» і зазвичай не входить до компетенції сил НАТО. Забезпечення доступу до будь-якої з цих потреб та послуг залежить від:

- мандата операції НАТО,
- ретельного аналізу людського середовища для виявлення місцевих потреб,
- рівня розвитку та часових меж допомоги.

Захист цивільних осіб НАТО пропонує різними засобами та заходами, зокрема:

- пом'якшення цивільної шкоди від власних дій;
- захист цивільних осіб від дій інших осіб;
- підтримка гуманітарних дій;
- особливості захисту цивільних осіб;
- комунікаційні аспекти;
- внесення аспектів захисту цивільних осіб у сценарії навчань;
- підготовка персоналу, що бере участь в операціях за участю НАТО;
- навчання місцевих сил;
- врахування місцевих особливостей та потреб у спроможності безпеки;
- використання партнерських програм.

1999 року Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй ухвалила першу резолюцію щодо дітей та збройних конфліктів. Дана резолюція також визначила та засудила шість серйозних порушень, які найбільше зачіпають дітей.

НАТО було розроблено політичний документ «Захист дітей у збройних конфліктах – шлях вперед», який запроваджено 2015 року і включає:

- підтримку зусиль ООН з метою моніторингу випадків тяжких порушень стосовно дітей, що постраждали від збройного конфлікту;
- підготовку військового командування та особового складу для участі в операціях чи місіях під керівництвом НАТО до розпізнавання та реагування

Завдання

До якої групи захисту цивільних осіб ви віднесли б таку інформацію?

на можливі серйозні порушення, що виявлені Генеральним секретарем;

- надання належної уваги захистові дітей, що постраждали від збройного конфлікту, під час навчань місцевих сил НАТО;
- поширення адекватних механізмів звітування та моніторингу, зосереджуючись на шести серйозних порушеннях;
- розробку стандартних операційних процедур повідомлення про порушення.

Оскільки напрямок НАТО ДОП має справу з «потребами», він також повинен надавати інформацію в межах *Розуміння людського середовища* (РЛС) щодо «очікувань населення», з метою забезпечити належне інформування громадськості з боку НАТО, що воно може, а що не може робити. Дуже важливо бути готовим до наслідків, якщо очікування населення не задовольняються, зокрема втрати підтримки місії та змагання за підтримку з потенційно ворожими групами, готовими забезпечити ці потреби. Основні правила реалізації ДОП:

Країна, у якій відбувається операція НАТО (Host Nation – HN), завжди має пріоритет у забезпеченні доступу до *основних потреб та послуг* для свого населення.

Якщо ця країна не бажає або не може виконувати цю основну функцію уряду, сили НАТО намагаються підтримувати відповідні місцеві, регіональні та/або міжнародні організації у сфері допомоги та розвитку, які тимчасово відповідають за цю функцію.

Сили НАТО готові взяти на себе головну роль у наданні гуманітарної допомоги – у крайніх випадках, якщо жодна інша організація чи структура не можуть надати ці послуги.

Сили НАТО продовжують виконання цього завдання доти, поки інші структури допомоги цивільним чи приймає країна не зможуть взяти на себе виконання цієї ролі.

Рівень військової активності та взаємодії з місцевим населенням для полегшення доступу до основних потреб населення часто залежить від спроможності місцевих органів влади, груп громадянського суспільства та/або міжнародної спільноти з розвитку та надавання гуманітарної допомоги.

Якщо ці сторони бажають і здатні забезпечувати потреби населення, тоді військові сили повинні знати про ці потреби, тобто стежити, але не втручатися в процес, якщо тільки не буде зроблений запит.

Хоча військовим силам слід підтримувати здебільшого «безконтактний» підхід до гу-

Завдання

Чи погоджуєтесь ви з тезою, висловленою в останньому абзаці допису? Чому ви так вважаєте?

Чи можна вважати діяльність НАТО в Афганістані як надання доступу до основних потреб та послуг для цивільних осіб?

Чого було досягнуто за допомогою міжнародної підтримки?

Після падіння режиму талібів життя афганського народу значно поліпшилося в аспекті безпеки, освіти, охорони здоров'я, створення можливостей економічного розвитку та врядування.

- Збільшилася чисельність і підвищився рівень підготовки Афганських національних сил безпеки (АНСБ), які дедалі більше виявляються готовими перебрати на себе основні завдання в галузі безпеки. У 2001 році вони навіть не існували, а сьогодні Афганська національна армія стає повноцінним збройним формуванням, що має потенціал у галузі розвідки, медичного і матеріально-технічного забезпечення, а також авіатехніки.
- Паралельно зі зміцненням безпеки відбувається розбудова необхідної

інфраструктури, розвиток основних послуг та поліпшення умов життя.

- Після десятиліть конфлікту стрімко зростає економіка Афганістану: відкриваються нові ринки і дедалі більше людей відчувають переваги підвищення рівня життя.
- Афганський народ має змогу скористатися перевагами освіти. Відвідання шкіл зросло більш як у вісім разів порівняно з 2001 роком, причому до шкіл пішло значно більше дівчаток. Із 2002 року було підготовлено десятки тисяч нових вчителів.
- Значного прогресу вдалося досягти у галузі охорони здоров'я. Дитяча смертність знизилася вдвічі порівняно з 2003 роком, а середня тривалість

життя серед жінок зросла більш як на 20 років.

- Дедалі більше афганців прагнуть того, щоб їхні голоси були почуті. Після падіння режиму талібів, як гриби після дощу, почали виникати нові ЗМІ. До кінця 2011 року на території Афганістану діяло 75 телевізійних станцій, було зареєстровано близько мільйона Інтернет-користувачів і сотні друкованих видань, тоді як за часів талібів ЗМІ в країні майже зовсім не було.

НАТО допомогла створити умови, завдяки яким усі ці досягнення стали можливими. Північноатлантичний альянс продовжуватиме співпрацювати з Афганістаном, щоб допомогти країні стати самодостатньою.

манітарної діяльності, вони повинні розуміти, що підтримка цих зусиль може не тільки допомогти полегшити людські страждання, але й зменшити подальшу нестабільність, що виникає внаслідок настроїв зневіри та страху серед населення через брак підтримки місцевих органів влади та міжнародної спільноти. Ці прогалини можуть бути навіть заповнені антиурядовими групами, що може ще більше підірвати ситуацію з безпекою.

Ознаки гуманітарної інтервенції за Е. Фраєм, експертом з безпеки:

1. Гуманітарна інтервенція припускає використання збройних сил як одного з центральних елементів.

2. Це інтервенція в тому сенсі, що тягне за собою втру-

Завдання

Прочитайте два повідомлення. Який зв'язок між ними ви вбачаєте? Які висновки ви можете зробити?

1.

НАТО не згоратиме операцію в Лівії

18:30, 22 червня 2011 491

Читати новину на руськом

Генеральний секретар Альянсу Андерс Фог Расмуссен

Генеральний секретар Альянсу Андерс Фог Расмуссен заявив сьогодні, що НАТО не має наміру припинити операцію "Об'єднаний захисник" у Лівії.

"Ми продовжимо цю місію, оскільки якщо ми припинимо її, незрівняно більше цивільних осіб позбудуться життя", — заявив генсек НАТО.

Расмуссен заповнив, що натовськими військовими, зі свого боку, буде зроблено все необхідне, щоб уникнути нових випадків загибелі населення під час проведення операції "Об'єднаний захисник".

2. Опитування «ORB International» 2011 року також виявило широкую підтримку інтервенції, 85 % лівійців за-

явили, що вони рішуче підтримують дії, спрямовані на усунення режиму Каддафі.

хоча вона не вчинила акту агресії проти іншої держави.

3. Втручання у відповідь на ситуації, які не обов'язково становлять безпосередню загрозу для стратегічних інтересів держав, але може бути задля гуманітарних цілей.

Завдання

Дайте власне означення поняттю «Гуманітарна інтервенція», звернувшись до визначення істотних ознак гуманітарної інтервенції експерта з питань національної безпеки Елтона Фрая та врахувавши слова Генерального секретаря ООН Кофі Аннана в статті газети «Гардіан» від 7 квітня 1999 року, яка називається.

чання у внутрішні справи суверенної держави, на територію або в повітряний простір якої направляються військові сили,

Кофі Аннан «Жоден уряд не має права ховатися за національним суверенітетом з метою порушення прав людини»

«... Організація Об'єднаних Націй як інституція завжди ставитиме людину в центр усього, що ми робимо.

Жоден уряд не має права ховатися за національним суверенітетом, щоб порушити

права людини або основні свободи своїх народів. Незалежно від того, належить людина до меншини чи більшості, її права та основні свободи людини священними.

Ця розвивальна міжнародна норма поставить перед ООН фундаментальні виклики.

У цьому не можна сумніватися.

Але також не може бути сумнівів, якщо ми розв'яжемо цю проблему, якщо ми дозволимо Організації Об'єднаних Націй стати притулком «етнічного очищувача» або масового вбивці, ми зрадімо ті самі ідеали, які надихнули на заснування Організації Об'єднаних Націй.

Ця надія на людство, можливо, надто пізно прийшла для відчайдушних тисяч, які були насильно вигнані з домівок у Косові, і для сотень, якщо не тисяч, що були вбиті просто за те, хто вони є».

Завдання

Оцініть діяльність НАТО з точки зору поняття «гуманітарна інтервенція».

5.2. ДОП і планування операцій НАТО та гуманітарна підтримка місцевого населення

Забезпечення доступу до основних потреб має на меті прагнення НАТО зменшити шкоду

цивільним особам від негативних наслідків конфліктів та/або криз внаслідок браку доступу до основних потреб для виживання. НАТО

завжди прагне мінімізувати свій власний негативний вплив на місцеve середовище, інфраструктуру, ресурси та населення, підтримуючи, де це потрібно, операції з гуманітарної допомоги. Це робиться за допомогою моніторингу та оцінки потреб цивільного населення та підтримки гуманітарної діяльності.

Заходи за напрямком ДОП особливо важливі під час стандартних фаз планування операцій НАТО. Найголовніше для належного планування у сфері ДОП є розуміння потреб, вразливих місць та надійності ланцюга постачань базових ресурсів для цивільного населення. Пам'ятаючи, що країна, у якій проводиться операція НАТО (приймальна країна – ПК) має провідну роль у процесі, НАТО завжди проводить ретельний аналіз ситуації в зоні проведення операції. Такий аналіз може охоплювати, але не обмежуватися, такими елементами:

- оцінювання урядових, місцевих та міжнародних постачальників допомоги, які намагаються забезпечити базові потреби;
- виявлення основних потреб та загроз щодо доступу до них населення;
- оцінювання того, чи/як ці потреби задовольняються, ким, а також можливі наслідки, якщо ці потреби не будуть задоволені.

Діяльність у межах Забезпечення доступу до основних потреб надає можливість дістати належне Розуміння людського середовища, допомагаючи ідентифікувати найважливіші потреби та послуги цивільного населення. Для досягнення цієї мети в межах операцій НАТО використовуються такі питання:

1. Які основні потреби населення?
2. Які потреби не задовольняються?
3. Хто може задовольнити ці потреби?
4. Хто забезпечує ці потреби? Які загрози для забезпечення цих потреб?
5. Чи наявні достатні ресурси для задоволення цих потреб?
6. Які очікування має населення щодо задоволення цих потреб з боку НАТО?
7. Якими будуть наслідки для безпеки, якщо ці потреби не будуть задоволені?

Знання основних потреб та послуг для населення – ключовий складник РЛС. Вони залежать від контексту, а отже спе-

Запитання

Які джерела необхідно використати для проведення аналізу на стадії планування доступу до основних потреб цивільного населення?

Завдання

Розгляньте перелік п'яти базових потреб, щоб визначив відомий психолог А. Маслоу.

Завдання

Розташуйте ці потреби, на власний розсуд, за важливістю їх дотримання під час військових конфліктів. Поясність свій вибір.

цифічні для кожного місцевого населення та середовища.

- *Потреби в повазі* стосуються особистих досягнень, компетентності, повазі з боку оточення, визнанні.
- *Потреби в безпеці* стосуються захисту від фізичних і психологічних небезпек з боку навколишнього світу і впевненості в тому, що фізіологічні потреби будуть задоволені в майбутньому.
- *Соціальні потреби* (в належності, дружбі, любові) охоплюють почуття належності до чого-небудь або кого-небудь, підтримки.

- *Потреби в самовираженні*, самореалізації стосуються реалізації своїх потенційних можливостей і зростання як особистості.
- *Фізіологічні потреби* (найнижчий рівень) необхідні для виживання. Вони охоплюють потребу в їжі, воді, захисті, відпочинку.

На основі оцінки потреб вибудовується розуміння викликів, які стоять перед Альянсом під час проведення операції чи місії, та окреслення варіантів відповіді на дані виклики. Військові сили сприяють гуманітарному доступові, забезпечуючи умови, необхідні місцевим та міжнародним організаціям гуманітарної допомоги для вільної та безпечної діяльності, а також для їхнього доступу до постраждалих людей. У деяких випадках сили НАТО надають гуманітарну допомогу на прохання відповідних місцевих органів влади або для негайної допомоги, якщо немає інших структур, які можуть/хочуть допомогти цивільним.

Головним напрямком ДОП є *зменшення впливу від власних дій*. Цей напрямок тісно пов'язаний з медико-гуманітарною концепцією «не нашкодь». Основні зусилля при цьому зосереджуються на зменшенні негативних наслідків від просто присутності сил НАТО у тій самій місцевості, де наявне населення та постачальники допомоги. Даний напрямок спрямований на мінімізацію шкідливого впливу військових підрозділів на місцеве середовище, інфраструктуру та послуги, зокрема через конкуренцію для отримання ресурсів.

Відповідно, військові сили НАТО постійно оцінюють вплив від власних операцій та сил на місцеві громади з погляду щодо доречності залучення місцевих обмежених ресурсів та послуг, зокрема квалі-

фікованої робочої сили та професіоналів, які інакше могли б давати користь місцевій громаді. Ця самооцінка важлива, бо розгорнуті сили НАТО здебільшого покладаються на співпрацю з місцевими структурами (країни, де проводиться операція) та контракти з місцевими підрядниками, замість перевезення обладнання та ресурсів з власних країн. Така діяльність має проводитися обережно, бо може створитися хибна місцева «економіка», що буде залежна від сил НАТО. Такі економічні відносини можуть видаватися стабільними та перспективними, але насправді це не так. Такі відносини можуть призвести до ще більшої дестабілізації, коли сили НАТО будуть виведені з країни. І, навпаки, виснаження місцевих ресурсів із боку НАТО може сприяти ворожому до нього ставленню, а також погіршити загальну гуманітарну ситуацію. Завжди слід враховувати важливість дій для зменшення негативного впливу в довготерміновій перспективі, бо нові проблеми можуть знову відродити першопричини нестабільності та/або стати на заваді довгостроковим потребам у розвитку місцевої країни (де проводиться операція НАТО).

Відмітимо проблеми, які враховуються під час підготовки операцій НАТО військовими та спеціалістами з планування з метою уникнення зростання негативного впливу кризи/конфлікту на місцеве населення:

1. *Відплив мізків*: залучення місцевих освічених фахівців для підтримки власних місій НАТО (наприклад, використання місцевих лікарів та інженерів як перекладачів та водіїв). Такий підхід забирає в місцевої країни важливих спеціалістів, які могли б допомогти розвитку власної держави.

2. *Шкода для місцевої економіки*: залучення сил НАТО до місцевої економіки може підвищити ціни на землю та нерухомість, а також підвищити вимоги до місцевих виробників основних харчових продуктів та матеріалів. Наслідком може бути штучна інфляція, яка зробить основні товари фінансово недоступними для місцевого населення.

3. *Руїнування інфраструктури*: використання місцевих доріг, мостів і водних шляхів для військових ліній комунікації, щоб перевозити обладнання, запаси та підкріплення, може погіршити або навіть знищити місцеві транспортні маршрути, бо багато з них не розраховані на перевезення важкої військової техніки (наприклад, бронетехніки).

4. *Обмежене використання та переміщення*: населенню може бути важко переміщатися, якщо місцеву транспортну інфраструктуру та вузли активно використовують військові.

5. *Утворення військових цілей*: якщо військові використовують місцеві будівлі та інфраструктуру для приймання, розміщення та переміщення військовослужбовців, бойової техніки та приладдя, це перетворює такі будівлі та інфраструктуру на законні цілі для атак

супротивника та збільшує ймовірність жертв серед цивільних внаслідок того, що споруда використовується спільно як цивільними, так й військовими.

6. Шкода навколишньому середовищу: військові сили генерують відходи, що може спричинити шкоду навколишньому середовищу, якщо вони переповнять місцеві полігони для захоронення сміття та очисні споруди. Це може призвести до локальної шкоди довкіллю, яка може мати значні наслідки для довгострокового розвитку, зокрема забруднення ґрунту та повітря, питної води, появи різноманітних шкідників та захворювань.

Коли це можливо і доцільно, сили НАТО захищають та охороняють культурні цінності. Скажімо, у Косові частина мандату НАТО полягає в захисті та підтримці охорони культурних об'єктів, зокрема таких, як монастирі. Під час операції «Єдиний захисник» в Лівії НАТО використовувала дані з кількох джерел, зокрема ЮНЕСКО, щоб інтегрувати захист культурних цінностей у планування авіаударів НАТО.

7. Корупція: створення можливостей для корупції або співучасть у корупційній діяльності разом із корумпованими суб'єктами, наприклад із місцевих органів влади та бізнес-спільноти. Такі факти можуть знищити легітимність місії НАТО, послабити діяльність, спрямовану на побудову доброчесності (Building Integrity), одночасно підсилюючи ворожі елементи місцевого населення.

8. Створення залежностей: деякі заходи, зокрема навіть проста присутність у певному середовищі, може створювати залежності. Місцеві ринки та галузі промисловості (наприклад, послуги з прибирання або ремонту машин) інколи починають розвиватися лише завдяки постачанню та послугам для військових баз НАТО. Інколи допомога/проекти з боку військових (тільки аби відчувати себе добре за те, що щось зробили), коли вони використовують власні військові запаси, можуть створити невиправдані очікування серед населення. Сили НАТО повинні уникати створення залежностей, які можуть вплинути на загальну якість життя місцевих жителів, призвести до ворожнечі та погіршити гуманітарну ситуацію, перешкоджаючи поверненню до норми.

Завдання

Прочитайте інтерв'ю про допомогу НАТО Пакистанові 2006 року у зв'язку з землетрусом та дайте відповіді на запитання.

*Інтерв'ю з Ендрю Волтоном,
командувачем частин
НАТО для боротьби
з катастрофами
в Пакистані*

МОДЕРАТОР: Ми сьогодні

говоримо з повітряним комодором Уолтоном, командувачем розгорнутої Спільної робочої групи. Ласкаво просимо, повітряний комодоре.

Ендрю Волтон (повітряний комендор, командир розгорнутої Спільної робочої групи): Дякую.

Запитання: Перше питання: Прем'єр-міністр Пакистану нещодавно надіслав листа Генеральному секретареві НАТО, в якому подякував за підтримку зусиллями з надання допомоги після руйнівного землетрусу в жовтні минулого року. Чи не могли б ви нагадати, які основні елементи допомоги НАТО?

ВОЛТОН: Першим елементом став повітряний міст, який НАТО налагодив протягом двох днів після прохання про допомогу уряду Пакистану. Це близько 3000 тонн допомоги протягом 100 вильотів ... 170 вильотів протягом усієї місії.

На додаток до цього ми розгорнули інженерів. Ми розгорнули медичні можливості, польову лікарню. І ми розгорнули гелікоптери та екіпажі. І разом цей пакет надавав допомогу з подолання стихійного лиха вцілілому після землетрусу населенню протягом 90-денного періоду місії.

Запитання: НАТО не гуманітарна організація. То чому НАТО вирішила взяти участь у заходах з надання допомоги? Чи вважаєте ви, що це створює прецедент у майбутньому?

ВОЛТОН: Це не прецедент, бо це друга операція з ліквідації наслідків катастрофи, яку провело НАТО...

Запитання: Деякі згадані вами елементів – координація постачання, авіап перевезення, вони справді досить складні. Які були головні виклики, що НАТО довелося долати під час цієї операції?

ВОЛТОН: Ну, одне з перших, що нам довелося зробити, це пояснити пакистанському населенню, що таке НАТО, що ми є. Хоч уряд Пакистану запросив НАТО, було очевидно, що значна більшість населення не розуміє, що робить НАТО, як це робить. І тому воно спочатку нас трохи втомило, але ми швидко подолали це, відверто пояснивши, що ми робимо, і дали йому побачити, що ми робимо. Тож це було першим викликом, якщо хочете. Але це був досить невеликий виклик. Координація з усіма іншими агенціями, які беруть участь у цьому усуненні наслідків катастроф: ООН, звісно, була там; пакистанська армія, звісно, була там; окремі нації були там і десь 28 міжнародних організацій, неурядові організації. Тож велась координація всіх наших зусиль з надання допомоги для забезпечення рівномірного розподілу.

Запитання: Це було б моє останнє запитання, але стає моїм передостаннім питанням. Народ Пакистану, мабуть, не так добре знайомий із НАТО. Це євроатлантична організація. Тож чи вважаєте ви, що участь НАТО в заходах з надання допомоги змінила все це? Як ви думаєте, вони набагато більше обізнані?

ВОЛТОН: Так, я це бачив у ряді форумів. Ми бачили в медіа. Ми бачили це в телевізійних програмах, де вони обговорювали те, що ро-

бить НАТО в межах цих міжнародних заходів з надання допомоги. Ми бачили це в медіа, редакціях та коментарях та просто в прямому звіті. Ми бачили це в наших стосунках з пакистанською армією та урядом Пакистану та в різних урядових відомствах. Ми це бачили в жителях Кашміру. І я думаю, що враження, які ми залишили, – це те, що НАТО – сила добра, НАТО – здібна, професійна та надійна організація. І це дуже задовольняє.

Запитання: Тож, на вашу думку, є основна наука, яку ви здобули з операції?

ВОЛТОН: Я думаю, що головна наука, яку засвоєно, – це те, що сили реагування НАТО досягають зрілості, що нам вдалося розгорнути ці сили на відстані чверті діаметра всієї планети за дуже короткі терміни, щоб доставити їх у складний район, район землетрусу, в Гімалаях, взимку – не пікнік. І щоб працювати в суворих умовах, люди в наметових умовах, далеко від дому в складних обставинах.... Тож наука в тому, який я забираю, що ми рухаємось у правильному напрямку. Потрібно ще трохи роботи. Ми дізнаємося про ... Кожна операція повинна проводитися краще. Ця нічим не відрізняється. Але ми рухаємось до того, що НАТО може використовувати дуже вдалі можливості сил реагування.

*Штаб-квартира НАТО в Брюсселі.
22 лютого 2006 р.*

Запитання

1. Що нового ви дізналися про діяльність НАТО?

2. Які основні критерії успіху операції?

3. Які питання ви б особисто поставили Ендрю Волтону?

Військові сили можуть підтримувати життєдіяльність шляхом забезпечення таких факторів:

1. **Безпеки:** мається на увазі надання військових ресурсів та засобів для захисту критичної інфраструктури, гуманітарних безпечних зон, пунктів розподілу харчових продуктів та води, таборів для переміщених осіб тощо.

2. **Підтримки:** передбачає пряму та непряму підтримку місії гуманітарного доступу. Непряма підтримка охоплює такі аспекти, як розчищення доріг та завалів на дорогах, відновлення інфраструктури, що дає змогу виконувати як військові, так і гуманітарні місії. Пряма підтримка повинна надаватися на прохання відповідних органів влади, й зазвичай також стосується логістичних операцій (наприклад, перевезення) або надання військового супроводу.

3. **Гуманітарна допомога,** яка надається на прохання влади країни або провідної гуманітарної організації, стосується непрямої та

прямої допомоги як засобу для порятунку людей в екстремальних ситуаціях, а також заходи захисту для задоволення ключових гуманітарних потреб, що виникають внаслідок конфліктів або надзвичайних ситуацій. Такі заходи передбачають пряме надання товарів та послуг нужденним.

За ступенем контакту з постраждалим населенням військову підтримку НАТО для гуманітарної допомоги можна розділити на три категорії:

1. **Пряма допомога:** розподіл товарів та послуг безпосередньо, наприклад роздавання засобів для допомоги, надання першої допомоги, перевезення людей, опитування біженців, розміщення сімей тощо.

2. **Непряма допомога:** вже на певній дистанції від населення – перевезення засобів для допомоги, побудова таборів та притулків для біженців, забезпечення джерел водопостачання, розмінування тощо.

3. **Підтримка інфраструктури:** загальні сервісні послуги, які полегшують надання допомоги, що не обов'язково видимі для постраждалого населення або робляться лише для них, наприклад ремонт загальної інфраструктури, експлуатація аеродромів, надання інформації про погоду, забезпечення доступу до мереж зв'язку тощо.

5.3. Британська армія в Африці, як приклад забезпечення ДОП

Поза межами Великої Британії найбільша кількість підрозділів її збройних сил наразі проводить навчання або операції в Африці.

Протягом 2019 року Велика Британія розміщувала багато короткотермінових військових навчальних команд для сприяння нарощуванню спроможності національних військових сил, забезпечуючи те, щоб ряд держав по всій Африці могли відповідати належним чином і пропорційно на загрози безпеці, з якими вони стикаються, зокрема тероризм, незаконну торгівлю дикими видами флори і фауни, які охороняються, порушення прав людини та виникнення гуманітарних криз.

Постійно підтримуючи розвиткові країн в Африці, допомагаючи їм покращити безпеку та подолати загрози, британ-

Завдання

Розгляньте матеріал підрозділу. Виділіть категорії гуманітарної допомоги (пряма, непряма, підтримка інфраструктури), заповнивши таблицю конкретними прикладами.

ські збройні сили роблять світ стабільнішим і зберігають свою країну в мирі та безпеці.

Визначимо основні напрямки британської активності у Африці:

1. *Боротьба з тероризмом.* Велика Британія допомагає нарощувати потенціал країн-партнерів, як тих, що безпосередньо постраждали від загрози безпеці, так і тих, що можуть відігравати лідерську роль на континенті для зміцнення стабільності.

2. *Гуманітарна допомога.* Посилюється здатність міжнародних і регіональних організацій розв'язувати кризи на континенті за допомогою військових розгортань Великої Британії для підготування військових до операцій АС та ООН і посилення підтримки миротворчої діяльності ООН та запобігання піратству.

3. *Миротворчі операції в Африці.* Велика Британія подвоїла свій внесок у місії ООН із підтримки миру в Африці через додаткове розміщення сил у Південному Судані, Сомалі та Демократичній Республіці Конго, що демонструє її глобальну прихильність до підтримання миру.

4. *Незаконна торгівля дикими видами флори і фауни, які охороняються.* Військовослужбовці проводять навчання трекерів на континенті, збільшуючи можливості місцевих паркових рейнджерів для захисту слонів від браконьєрів у незаконній торгівлі дикими видами флори і фауни, які охороняються.

ПІДГОТОВЧИЙ ПІДРОЗДІЛ БРИТАНСЬКОЇ АРМІЇ, КЕНІЯ (ВАТУК)

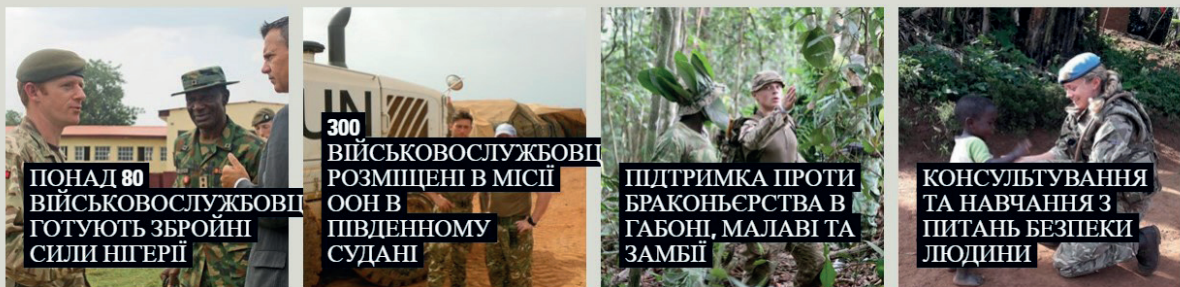
ВАТУК – це постійний навчальний підрозділ, що базується переважно в Нанюкі, за 200 км на північ від Найробі, але з невеликим представництвом у Найробі. ВАТУК забезпечує вимогливі тренування підрозділів, що готуються до розгортання в операціях або беруть на себе завдання високої готовності. ВАТУК складається з

близько 100 постійних співробітників, а до коротких турів долучається ще 280 осіб персоналу.

Згідно з угодою з урядом Кенії, до шести піхотних батальйонів на рік проводять восьмижневі навчання в Кенії.

5. Навчання «*Royal Engineer*» є основою проєктів цивільного будівництва, та медичні розгортання, коли надається первинна медична допомога цивільній громаді.

ПІДТРИМКА В АФРИЦІ

Військові НАТО долучаються до діяльності в місіях лише в крайньому разі, зокрема, для збереження життя та коли немає інших місцевих чи міжнародних акторів. Військові дії в цій ситуації можуть викликати суперечки через сприйняття іншими військовими та цивільними сторонами, які працюють разом для надання допомоги. Таке сприйняття може піддати небезпеці цивільних надавачів гуманітарної допомоги та порушити гуманітарні принципи гуманності, нейтралітету, неупередженості та незалежності. Інші механізми забезпечення доступу до основних потреб та послуг стосуються встановлення гуманітарної павзи (режиму тиші) або створення гуманітарного коридору. Гуманітарна павза охоплює «тимчасове припинення бойових дій тільки для гуманітарних цілей», але лише на певний період часу, й обмежена конкретною географічною територією. Гуманітарний коридор передбачає встановлення конкретних маршрутів та логістичних засобів, «щоб забезпечити переміщення гуманітарних товарів та/або людей з одного місця в інше в зоні активних бойових дій». Обидва ці механізми вимагають узгодження всіх відповідних зацікавлених сторін.

Неспроможність забезпечити доступ до основних потреб та послуг не збільшує страждання людей, але може погіршити ситуацію з безпекою. Хоча напрямок ДОП націлено на полегшення людських страждань, він також може пригальмувати зростання нестабільності, що виникає внаслідок зневіри та страху цивільного населення через брак підтримки з боку місцевої влади та міжнародної спільноти.

Ці прогалини можуть навіть заповнити супротивник чи антиурядові групи, і чим ще більше розхитати ситуацію та піддати успіх місії небезпеці. Отже, ДОП захищає цивільних осіб, не лише шляхом виконання гуманітарних зобов'язань, але й сприяючи прийняттю сил НАТО з боку місцевого населення, збільшуючи легітимність місії та мінімізуючи шанси на погіршення ситуації з безпекою.

5.4. Практичний досвід НАТО для України

Українські військові при проведенні операцій будуть враховувати ризики для цивільного населення. Про це заявили в управлінні цивільно-військового співробітництва Збройних сил України. Офіцери спільно з іноземними радниками розробили пілотний проєкт із захисту мирних жителів в умовах бойових дій. Його почнуть реалізовувати в листопаді. У зоні проведення операції Об'єднаних сил з'являться групи офіцерів, які будуть розслідувати всі інциденти, де постраждали цивільні люди або об'єкти інфраструктури, з'ясовувати причини цього і шукати шляхи запобігання подібним випадкам у майбутньому.

Враховувати ризики і можливі негативні наслідки від військових операцій українських командирів зобов'язують наказом командувача операцією Об'єднаних сил з першого листопада. Про це заявили в керівництві ООС. Спеціальні групи будуть досліджувати всі випадки, коли через бойові дії страждали мирні жителі або цивільні об'єкти. Цей процес зазвичай проходить у кілька етапів.

Цей процес безперервний. Він відбувається до, під час і після операцій. До проведення бойових дій важливо встановити пріоритет захисту цивільних. Завжди всі завдання для військових стоять у певній послідовності, залежно від важливості. Тому наше завдання зробити так, щоб захист мирного населення виявився якомога вище в цьому списку. Сили сектору оборони і безпеки повинні дотримуватися цього під час проведення операцій. Військові повинні не лише декларувати захист мирного населення, але й демонструвати це. І третій етап – це аналіз», – пояснює старший військовий

радник Центру захисту цивільного населення Сергій Дьома.

Таку практику використовували американські військові в Іраку і Афганістані, і вона дала свої плоди: кількість жертв серед мирних жителів скоротилася в рази. Цей процес обов'язковий для армій країн НАТО.

Запитання

1. Чи відповідає сказане Сергієм Дьомою реаліям НАТО?
2. Якою ще, на вашу думку, має бути взаємодія військових і цивільних в Україні, виходячи з досвіду НАТО?

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ ТЕМИ

1. Як ви розумієте поняття «забезпечення доступу до основних потреб»?
2. Які засоби та заходи пропонує НАТО для захисту цивільних осіб?
3. Чи можна вважати діяльність НАТО в Афганістані як надання доступу до основних потреб та послуг для цивільних осіб?
4. Відповідь на які питання в рамках операцій НАТО допомагає в «розумінні людського середовища»?
5. Які висновки ви можете зробити з інтерв'ю Ендрю Уолтона, командувача частинами НАТО з боротьби з катастрофами в Пакистані.
6. Назвіть приклади гуманітарної допомоги НАТО – прямої, непрямої, підтримки інфраструктури – під час контакту з постраждалим населенням?
7. Які функції виконує британська армія в Африці?
8. Чому може навчити українську армію досвід НАТО в забезпеченні доступу до основних потреб?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Серед базових потреб людини визначте потреби найнижчого рівня:
  - а) потреби в безпеці;
  - б) потреби в повазі;
  - в) соціальні потреби;
  - г) фізіологічні потреби.
2. НАТО розуміє забезпечення доступу до основних потреб та послуг для цивільних як:
  - а) головні засоби для виживання,
  - б) реалізацію своїх потенційних можливостей,
  - в) забезпечення роботою і працевлаштування,
  - г) організацію початкової освіти.
3. Вставте пропущене слово в політичний документ НАТО, запроваджений 2015 року, – «Захист _____ у збройних конфліктах – шлях уперед»:
  - а) дорослих;
  - б) дітей;
  - в) чоловіків;
  - г) жінок.
4. Враховування ризиків і можливих негативних наслідків від військових операцій дозволяє:
  - а) збільшити втрати серед військових,
  - б) створити нову військову інфраструктуру,
  - в) зменшити кількість жертв серед мирних жителів,
  - г) покращити постачання зброї в регіон бойових дій.

5. Військові якої країни беруть участь у боротьбі проти браконьєрства в Габоні, Малаві і Замбії?

- а) Єгипту;*
- б) Австралії;*
- а) Японії;*
- г) Великої Британії.*

6. Який із заходів гуманітарної допомоги НАТО безпосередньо стосується розвитку інфраструктури?

- а) Забезпечення доступу до мереж зв'язку,*
- б) розмінування території,*
- в) надання першої допомоги,*
- г) опитування біженців.*

7. Який із заходів гуманітарної допомоги НАТО безпосередньо стосується прямої допомоги?

- а) побудова таборів та притулків для біженців,*
- б) роздавання їжі, води, лікувальних засобів,*
- в) ремонт загальних доріг та аеродромів,*
- г) боротьба з наркоторгівлею.*

8. НАТО вперше надало гуманітарну допомогу після:

- а) катастрофи на Чорнобильській АЕС в 1986 році,*
- б) цунамі в Індійському океані в 2004 році,*
- в) урагану Катріна у США у 2005 році,*
- г) аварії на атомній електростанції Фукусіма-1 (Японія) в 2011 році.*

9. Якщо НАТО не буде враховувати в підготуванні власних операцій фактор боротьби з корупцією, то це:

а) може знищити легітимність місії НАТО, послабити діяльність організації, спрямовану на побудову доброчесності, одночасно підсилюючи ворожі елементи місцевого населення,

б) дозволить використати загальні сервісні послуги, що полегшують надання допомоги, які не обов'язково видимі для постраждалого населення або робляться лише для них,

в) може призвести до локальної шкоди навколишньому середовищу, що може мати значні наслідки для довгострокового розвитку, зокрема забруднення ґрунту та повітря, питної води,

г) може призвести до штучної інфляції, яка зробить основні товари фінансово недоступними для місцевого населення.

10. Під час операцій з гуманітарної допомоги розгорнуті сили НАТО здебільшого покладаються на:

- а) неформальні збройні формування,*
- б) співпрацю з місцевими структурами,*

- в) обов'язкові угоди з міжнародними корпораціями,
г) благодійні організації «Host Nation».

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

1. Защищать мирное население по стандартам НАТО. Вооружённые силы Украины обещают уменьшить потери среди мирных жителей. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/donbass-realii--zashchita-mirnogo-naselenija/29534660.html> (дата звернення: 09.01.2020).
2. НАТО і Афганістан : запитання та відповіді. - Brussels : NATO Graphics & Printing, 2012. - 17 с. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/stock_publications/20121016_NATO_and_Afgh_LR_ukr.pdf (дата звернення: 09.01.2020). НАТО не згоратиме операцію в Лівії. URL: https://24tv.ua/nato_ne_zgortatime_operatsiyu_v_liviyi_n105954 (дата звернення: 09.01.2020).
3. Alton Frye. 'Humanitarian Intervention: Crafting a Workable Doctrine.' New York: Council on Foreign Relations, 2000.
4. 4 in 5 libyans agree country 'heading in right direction', according to post-revolution citizen poll. URL: <https://web.archive.org/web/20170608060559/https://www.orb-international.com/article.php?s=4-in-5-libyans-agree-country-heading-in-right-direction-according-to-post-revolution-citizen-poll> (дата звернення: 09.01.2020).
5. An Introduction to Operations Planning at the Operational Level. A summary of the allied command operations comprehensive operations planning directive (copd) interim v2.0 dated 4 Oct 13. URL: https://www.act.nato.int/images/stories/events/2016/sfpdpe/copd_v20_summary.pdf (дата звернення: 09.01.2020).
6. Cultural property protection. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_166114.htm?selectedLocale=en (дата звернення: 09.01.2020).
7. Humanitarian intervention. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Humanitarian_intervention (дата звернення: 09.01.2020).
8. Interview with Andrew Walton, Commander of NATO's Disaster Relief team in Pakistan. URL: <https://www.nato.int/docu/speech/2006/s060222a.htm> (дата звернення: 09.01.2020).
9. Kofi Annan: «No government has the right to hide behind national sovereignty in order to violate human rights». URL: <https://www.theguardian.com/world/1999/apr/07/balkans.unitednations> (дата звернення: 09.01.2020).
10. NATO's involvement in humanitarian operations/disaster response. URL: http://yadda.icm.edu.pl/baztech/element/bwmeta1.element.baztech-cd0e42a4-2f1a-48df-a884-19593d05d915/c/10_Jacuch_NATOS_Involvement.pdf (дата звернення: 09.01.2020).
11. Overcoming protection of civilian failures. The case for an evolutionary approach within NATO. OPEN Publications Volume 1 I Number 4 I Spring 2017. URL: <https://www.act.nato.int/images/stories/media/doclibrary/open201704-roc.pdf> (дата звернення: 09.01.2020).
12. Protection of civilians. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_135998.htm?selectedLocale=en (дата звернення: 09.01.2020).
13. The british army in Africa. URL: <https://www.army.mod.uk/deployments/africa/> (дата звернення: 09.01.2020).